

Ранішні неруш

У імені гэтага беларускага лінгвіста, рупнага даследчыка слова – мяккі пошум ляснога ветру і духмяна-салодкі водар травеньскага абуджэння. Алесь... Успамінаюцца паэтычныя радкі:

*Неруш ранішні – роднае слова,
Мне шукаць цябе, покуль гляджу,
Пад зялёным крысам верасовак,
Пад крысам і смякоты й дажджу...*

Для Алеся Каўруса, кандыдата філалагічных навук, пошук свайго “ранішняга нерушу” распачаўся на Мядзельшчыне, у вёсцы Брусы, дзе 18 траўня 1935 года нарадзіўся будучы мовазнаўца. Чароўнасць гэтага беларускага краю Алесь імкнуўся захаваць ва ўласных метафарах, эпітэтах, параўнаннях. І нават сёння ён памятае свае першыя паэтычныя радкі, у якіх кожнае слова поўніцца ранішнім нерушам Бацькаўшчыны.

Пасля Мядзельскай сярэдняй школы юнак без усякага сумневу падаў дакументы ў Мінскі педагагічны інстытут на беларускае аддзяленне літаратурнага факультэта. У 1959 годзе закончыў гісторыка-філалагічны факультэт. Потым настаўнічаў на Мядзельшчыне, з 1962 да 1965 года вучыўся ў аспірантуры пры Мінскім педінстытуце. Паспяхова абараніў кандыдацкую дысертацыю “Станаўленне апавядальнай мовы Якуба Коласа”. З увагаю і тонкім філалагічным густам даследуе Алесь Каўрус ўжыванне слова ў мастацкім кантэксце, ягоныя эстэтычныя мажлівасці і ўплыў на чытача.

Шчыры непакой за правільнасць і дакладнасць маўлення заўсёды вылучаў Алеся Каўруса: і падчас ягонай выкладчыцкай працы ў Мазырскім педінстытуце, і на пасадзе старшага навуковага супрацоўніка Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі Навук Беларусі. Алесь Каўрус працаваў старшым рэдактарам рэдакцыі мовы і літаратуры I – V класаў у выдавецтве “Народная асвета”, і да яго слухных заўваг па метадыцы выкладання беларускай мовы ў школе і ВНУ прыслухоўваліся многія педагогі. Дзе б ні шчыраваў Алесь Аляксандравіч, усюды помніцца ягоны клопат пра лёс роднай мовы, пра настаўніцкае ўменне данесці беларускае слова да вучнёўскага розуму і сэрца.

Доўгі час Алесь Каўрус працаваў дацэнтам кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Чытаў лекцыйны курс стараславянскай мовы, гістарычную граматыку беларускай мовы, кіраваў курсавымі і дапломнымі працамі студэнтаў, а таксама педагагічнай практыкай. Строгі і прынцыповы, ён ніколі не царпеў абьякавацца да ўжывання слова.

На сваіх занятках дацэнт Алесь Каўрус аналізаваў вусныя студэнцкія адказы з улікам не толькі сваёй дысцыпліны, але і курсаў сучаснай беларускай літаратурнай мовы і культуры маўлення. Затое ніколі не забываўся падтрымаць удалы творчы пачатак студэнта, адзначыць адметнае

слоўца ў ягоным пісьменніцкім пошуку. Ён заўсёды чытаў нізкі студэнцкіх вершаў і ва ўніверсітэцкай газеце “Настаўнік”, і ў рэспубліканскіх выданнях.

Многія артыкулы Алеся Каўруса па пытаннях беларускага мовазнаўства друкаваліся не толькі ў навуковых выданнях, але і ў газетах “Звязда”, “Літаратура і мастацтва”, “Настаўніцкая газета”, часопісах “Роднае слова”, “Полымя”, “Беларусь”. Гэтыя даследаванні – “Граняў ці граней?”, “На дасвецці беларускага мовазнаўства”, “Ужыванне ступеняў параўнання прыметнікаў”, “З клопатам пра культуру мовы”, “Спецыфіка беларускага сінтаксісу”, “Асаблівасці ўжывання выказніка”, “Аб’ект даследавання – стылістыка” і іншыя – сведчаць пра шырокі дыяпазон лінгвістычных ведаў.

Многім настаўнікам запомніліся кнігі гэтага рупнага даследчыка: “З крыніц народнай мовы”, “Стылістыка беларускай мовы”, “Культура слова”, “Слова наша роднае”, “Мова народа, мова пісьменніка”, “Дакумент па-беларуску”. У кожнай з іх адчуваецца водар жывога слова, здольнага захапіць сваімі вытокамі і сэнсавай напоўненасцю.

Алеся Каўрус актыўна супрацоўнічае з навукова-метадычным часопісам “Роднае слова”. Літаральна ў кожным нумары гэтага выдання друкуюцца ягоныя навуковыя артыкулы, прысвечаныя асаблівасцям ужывання беларускіх слоў і выказаў. Даследчык звяртаецца да найбольш складаных і малараспрацаваных у лінгвістыцы пытанняў. Працы Алеся Каўруса кранаюць глыбінёй думкі, шырым клопатам пра чысціню і выразнасць беларускага маўлення.

У Алеся Каўруса ёсць значная навуковая і педагагічная скарбонка, у якой самае важнае багацце – Слова, упершыню пачутае на мядзельскай зямлі. Няхай “неруш ранішні – роднае слова” і надалей дорыць даследчыку свае непаўторныя колеры і гукі!

Таццяна Старасценка,
кандыдат філалагічных навук